

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 128 2007

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2008 och för recensioner 1 september 2008.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367-8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 978-91-87666-25-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2007

över analysen 1998” samtidigt som sexologer i var-
 enda media öppet förordar vad som bara för fem-
 tio år sedan var en sjukdom och en styggelse.

Sammantaget lämnar antologin *Den moderna
 ensamheten* läsaren otillfredsställd: argumentens
 svaghet, den undermåliga historiseringen och den
 ofta påfallande moralismen saboterar det som
 kunde varit dess värde.

Carl-Michael Edenborg

Literary History: Towards a Global Perspective:

*Volume 1: Notions of Literature. Across Times and
 Cultures*, ed. Anders Pettersson, Berlin & New
 York: Walter de Gruyter, 2006;

*Volume 2: Literary Genres: An Intercultural Ap-
 proach*, ed. Gunilla Lindberg-Wada, Berlin &
 New York: Walter de Gruyter, 2006;

*Volume 3: Literary Interactions in the Modern
 World 1*, ed. Margareta Pettersson, Berlin & New
 York: Walter de Gruyter, 2006;

*Volume 4: Literary Interactions in the Modern
 World 2*, ed. Stefan Helgesson, Berlin & New
 York: Walter de Gruyter, 2006.

Litteraturhistoria har för mig alltid varit direkt
 sammankopplad med ”världen”. När jag i gym-
 nasiet i början av 1980-talet första gången presen-
 terades för berättelsen om Litteraturen – det vill
 säga ämnet litteraturhistoria – var det självklart
 historien om Litteraturens utveckling vi lärde oss.
 Det var en historia som innehöll nedslag kring
 tidiga skriftkulturer utanför väst, men som lika
 självklart inleddes med den grekiska antiken och
 därefter fokuserade den västerländska litteraturen
 och de kanoniserade författarskapen. När jag se-
 dan i slutet av 1980-talet läste litteraturvetenskap
 på universitetet var det i princip samma historia
 som mötte oss studenter. Handböckerna utgjor-
 des av titlar som *Epoker och diktare: allmän och
 svensk litteraturhistoria*, *Litteraturens världshisto-
 ria*, *Litteraturens historia* och *Den svenska littera-
 turen*. Ramverket uttryckte tydligt att det vi för-
 kovrade oss i var Litteraturens historia samt den
 svenska litteraturens historia.

Dessa personliga erfarenheter och minnen av
 diskussioner kring bristen av kvinnliga författare,
 så kallad populärlitteratur och litteratur från plat-
 ser utanför väst på litteraturlistor tillhörande de
 allmänna litteraturhistoriska kurserna blir högst
 aktuella när jag läser de fyra volymer som projek-

ter ”Litteraturen i världsperspektiv” publicerade
 2006. Här har jag i min hand fyra antologier med
 sammanlagt 31 artiklar författade av 25 forskare
 från olika akademiska discipliner i huvudsak verk-
 samma vid svenska universitet som kan relateras
 direkt till den erfarenhet jag beskrev ovan. Men
 också till den vetenskapliga diskussion av och kri-
 tik mot Stora berättelser som förts under de se-
 nare decennierna. Dessutom berör det också in-
 direkt frågan om litteraturvetenskapens kris, som
 av och till debatterats under de senare åren, både
 internationellt och nationellt.

Det är spännande – litteraturhistoria på väg
 mot ett globalt perspektiv, skriven från margina-
 len Sverige på dagens dominerande språk: engel-
 ska. Att projektet tagit sig an en stor utmaning är
 en underdrift och bara initiativet i sig måste app-
 låderas. Det övergripande förordet understryker
 det som alla läsare direkt funderar över, nämligen
 att volymerna inte aspirerar på att vara en världs-
 litteraturhistoria. I stället framhålls att texterna
 i stället är organiserade kring tre grundläggande
 frågor: Frågan om vad som räknas som littera-
 tur (volym 1), genreproblematik (volym 2) samt
 möten mellan kulturer (volym 3 och 4). Genom
 att fokusera dessa centrala problem vill projektet
 både diskutera betydelsefulla teoretiska frågeställ-
 ningar och presentera ny kunskap kring specifika
 litteraturer som illustrerar betydelsen av ett glo-
 balt litteraturhistoriskt perspektiv.

Att volymerna inleds med frågan om vad litte-
 ratur är för något, eller förstås som, känns själv-
 klart. Denna fråga diskuteras explicit av Anders
 Pettersson i den allra första artikeln ”Concepts of
 Literature and Transcultural Literary History”, en
 traditionellt systematisk redogörelse för hur litte-
 raturbegreppet uppfattats och framställt. Men
 frågan är också det underliggande temat i de öv-
 riga artiklarna som behandlar allt ifrån populärlit-
 teratur i dagens Kina, den kinesiska litteraturens
 ”ursprung”, japansk litteraturhistorieskrivning,
 poesi på sanskrit, arabisk litteratur till muntligt
 berättande/litteratur i olika delar av Afrika. Den
 som förväntar sig ett entydigt svar på denna för
 litteraturvetare ständigt aktuella fråga kommer
 dock att bli besviken. Här är det snarare proble-
 matiserandet av det entydiga och självklara som
 står i centrum, och som framkommer främst i de
 artiklar som belyser litteraturfrågan genom olika
 typer av fallstudier. I dessa texter blir just litte-
 raturbegreppets kontextbundenhet som tydligast.
 Skillnaden mellan vad som skulle kunna beteck-

nas som olika typer av litterära praktiker och Litteratur konkretiserar.

Den andra volymen som fokuserar frågan om genre tar sitt avstamp i konstaterandet att den genreindelning och de genrebegrepp som dominerar det västerländska samtalet om litteratur inte direkt kan överföras till eller appliceras på andra kulturer – eller för den delen röra sig obehindrat över tid. I den introducerande artikeln, skriven av Gunilla Lindberg-Wada, lyfts fram att artikel-författarna dock samlats kring och utgått från de tre sätt att se på genre som Anders Pettersson diskuterar i sin artikel i denna volym: 1) ett traditionellt sätt att se på genre, 2) ett klassifikatoriskt sätt att se på genre och 3) ett kommunikativt sätt att se på genre. Det betonas också att projektet funnit de antropologiska koncepten emisk och etisk användbara för att synliggöra skillnaden mellan inifrån -(emisk) och utifrånperspektiv (etisk) på, eller snarare förståelse av, en kultur. Dessutom har de funnit att det emiska perspektivet korresponderar med ett traditionellt och ett kommunikativt sätt att betrakta genre, medan det etiska perspektivet kan relateras till det klassifikatoriska. De övriga artiklarna i volymen består dels av texter som diskuterar genre i olika litteraturer under olika perioder (kinesiska, arabiska, persiska), dels av texter som fokuserar genreproblematiken genom att studera en slags genre i en litteratur (självbiografiska romanen/novellen i japansk litteratur, dramat i Japan, Kina och Indien, byzantiska helgonberättelser som genre).

De två avslutande volymerna har mötet mellan, eller snarare interagerandet mellan, kulturer som övergripande tema. Syftet med dessa, skriver Margareta Petersson i sin introduktion, är att undersöka förståelsen av "literary transculturations in late modernity" och att analysera ett antal historiska "fall" av interagerande för att finna nya begrepp eller problematisera gamla koncept som kan vara användbara i litteraturhistorieskrivande (s. 2). Senmodernitet förstås som omfattande de senaste två seklerna samtidigt som modernitet uppfattas som och används som ett polycentriskt begrepp, som understryker att livet/världen/tiden kännetecknas av intensifierade kontakter mellan kulturer – d.v.s. det som ofta relateras till och kallas för globalisering. Själv tar hon sig an romanen medan övriga artiklar i volym tre undersöker litteraturhistorieskrivning, afrikansk litteratur/er, relationen japansk roman och västerländsk litteratur, översättningen av *Illiaden* till arabiska samt

några afrikanska författares användning av europeisk litteratur.

Den sista volymens artiklar studerar romaner i Ghana, latinamerikanska berättelser från maya och inka till i dag, hybriditet i engelskspråkig indisk litteratur, litteratur i Angola under Portugisiskt styre, detektivromanen i Kina, europeisk teater i Japan, Indien och Kina, modern prosa i Gulf-regionen, samtida turkisk barnlitteratur. I den avslutande artikeln "Going Global: An Afterword" överblickar Stefan Helgesson kortfattat de nio årens arbete, och de fyra volymerna, och betonar att forskargruppens heterogenitet och lingvistiska bredd utgör projektets styrka. Samtidigt resonerar han kring begreppet världslitteratur och vad det kan innebära att bli eller att vara global som litteraturvetare. Han föreslår och diskuterar för och nackdelar med fyra sätt att tänka kring och arbeta med litteratur i ett globalt perspektiv: 1) "archival" – en förståelse som innefattar all litteratur därute som kan stoppas in i ett arkiv, klassificeras och katalogiseras, 2) "canonical" – en förståelse som utgår från att endast det bästa skall innefattas, 3) "formal" – där utgångspunkten blir ett antal kriterier som utgör en utgångspunkt för ett komparativt perspektiv, 4) "circulational" – en förståelse som fokuserar på hur litteratur reser, översätts, förvandlas vid vissa historiska skeenden.

Som jag hoppas har framgått innehåller dessa fyra volymer en mängd intressanta iakttagelser och tankeväckande exempel. Vilka artiklar läsaren finner vara mest fascinerande och relevanta beror på den enskilde läsarens intresse, bakgrund och kunskap. Själv gläds jag åt att många artiklar diskuterar olika typer av litteraturers funktion i samhällen vid en viss tid, att de är konkreta och inte enbart rör sig på ett abstrakt, teoretiskt plan. Det finns med andra ord mycket kunskap att hämta i dessa volymer som rent faktiskt vidgar läsarens vyer. Irriterande men inte förvånande finner jag det i stort sett frånvarande genusperspektivet, som ibland glimtar till, men som inte tas tillvara och som framför allt inte utgör en självklar referenspunkt i diskussionen kring globalt litteraturhistorieskrivande. Mot bakgrund av den betydelse feministisk kritik av litteraturhistorier, kanon m.m. generellt haft och fortfarande har för det litteraturvetenskapliga fältet och den mer allmänna vetenskapliga diskussionen kring värderings- och kunskapsprocesser – inte minst genom feminis-

tiska postkoloniala forskare som Gayatri Chakravorty Spivak – är det i princip oförsvarligt.

En betydelsefull fråga som inte bemöts i det övergripande förordet är om detta är en litteraturhistoria som kan användas i undervisningsmaskineriet på universitet runt om i världen. Som konstateras i bland annat Per-Erik Ljungs artikel ”Inventing Traditions: A Comparative Perspective on the Writing of Literary History” finns det en direkt och explicit koppling mellan förekomsten av litteraturhistorier och det expanderande utbildningssystemet. Studenter behöver kurslitteratur, nu som då, här som där. (Att litteraturhistorieskrivandet också är relaterat till nationalstater och imperier är av självklara skäl ett återkommande konstaterande i dessa volymer.) Självklart tror jag att enskilda artiklar eller t.o.m. volymer kommer att användas som kurslitteratur, men det är svårt att se att alla fyra banden kan ta plats på någon kurs. Deras uppläggning skiljer sig så radikalt från hur litteratur undervisas på i universitetsvärlden, även om det finns undantag. Och även om dessa volymer inte vill uppfattas som en världslitteraturhistoria är det som läsare svårt att föreställa sig vad volymerna är om de inte kan uppfattas som en variant av just världslitteraturhistoria.

Även om *Literary History: Towards a Global Perspective* sammantaget bidrar till att sätta fokus på de problemställningar som projektet samlats kring får jag som läsare en känsla av att just målsättningen att röra sig på en övergripande nivå också inneburit en begränsning för deltagarna. Kanske är detta också ett problem för litteraturhistorien som helhet. För vilken läsare riktar sig historien till? Hur skall den användas? En annan fråga jag funderat mycket över är just bristen på diskussion av urvalet av perspektiv, vilket rent konkret betyder forskare och val av fallstudier. Varför innehåller denna litteraturhistoria just dessa ingångar och fallstudier. Vad medför det för litteraturhistorien som helhet och för den diskussion som förs kring urvalsprocesser och utgångspunkter?

Annika Olsson